

14 november 2015, 14 uur
UNIVERSITEIT ANTWERPEN
AULA RECTOR DHANIS, ANTWERPEN
“Toekomstverkenningen Richard CELIS”

Op weg naar 2030.
Welke toekomstvisie op migratie en integratie
voor Vlaanderen en de Lage Landen?

Verwelkoming

An De Moor

voorzitter van de vzw Beweging Vlaanderen – Europa,

Introductie

prof. Jan De Groof

hoogleraar Europacollege Brugge, Universiteit Tilburg

Visie

prof. Walter Nonneman

Centrum voor Migratie en Economische Studies, UAntwerpen

prof. Godfried Engbertsen

Erasmus Universiteit Rotterdam

Lid Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid in Nederland

Paneldiscussie

Door Vlamingen met migratie-achtergrond

Nozizwe Dube (Zimbabwe)

Voorzitter Vlaamse jeugdraad

Brahim Laytouss (Marokko)

Onderzoeker UAntwerpen

Immam in Gent

Ursula Jaramillo (Chili)

Teamcoördinator Beweging

Minderhedenforum

Moderator

Rik Van Cauwelaert

Beleid

Geert Bourgeois

minister-president

1. Vooraf

Op weg naar de toekomst staat Vlaanderen zonder twijfel voor nogal wat uitdagingen. Om er maar enkele te noemen: culturele identiteit verzekeren in een omgeving die steeds sterker internationaliseert, politieke autonomie laten sporen met een almaar dwingender Europese sturing, onze hoge

levensstandaard bewaren in een onzekere wereldeconomie, sociale samenhang stimuleren en verzoenen met toenemende diversiteit en individualisering...

De Toekomstverkenningen openden in 2012 met een conferentie over de Nederlandse cultuur en taal in een zich integrerend Europa. De conferentie 2013

had als onderwerp 'Op weg naar 2020, welk sociaal beleid voor en door Vlaanderen?'. Vorig jaar stond de aanpak centraal om de economische welvaart van Vlaanderen duurzaam veilig(er) te stellen. Ondertussen werd de focus verlegd naar 2030. In 2015 concentreerden we ons op evoluties die de Vlaamse samenleving tot in haar diepste vezels uitdagen: de problematiek van asiel en migratie, integratie en toenemende islamradicalisering.

De Marnixring Internationale Serviceclub, de Beweging Vlaanderen-Europa, VOS-Vlaamse vredesvereniging, VVB- Vlaamse Volksbewegingen en een aantal andere Vlaamse verenigingen namen samen het initiatief voor de realisatie van deze conferenties. Zij gaven het de naam mee van notaris Richard Celis uit waardering voor zijn levenslang engagement om de Vlaamse emancipatie vanuit variërende platformen te actualiseren.

2. Verwelkoming

'Wat ervan terecht moet komen, ik weet het niet! Duizenden, ik lieg niet, duizenden vluchtelingen van Antwerpen en omgeving komen met treinen, wagens en te voet Roosendaal binnen. Rijk en arm, alles vlucht naar Nederland.'

Met een citaat van de Roosendaler Jacobus van der Veken, vond

An De Moor, voorzitter Beweging Vlaanderen-Europa, parallellen met de huidige vluchtelingen crisis. Bijna 20.000 Belgen sloegen in 1914 op de vlucht voor het oorlogsgeweld. De overgrote meerderheid werd in Nederland opgevangen

in vluchtelingenkampen in precare omstandigheden. Ook toen reeds bleek de

invloed van het middenveld aantoonbaar positief. De gebeurtenissen van 2015 maken deze conferentie opzienbarend actueel.

3. Introductie

Bij de aanvang van zijn beschouwing, vroeg conferentievoorzitter **prof. Jan De Groof**, hoogleraar

Europacollege Brugge, enkele momenten van stilte in verband met de gebeurtenissen van 13 november in Parijs,

die hij als een aanval op de vrije maatschappij kwalificeerde. Daarna richtte hij zich tot de minister-president en prees zich gelukkig met diens aanwezigheid van bij de start van de conferentie; een zeldzaamheid, als we de spreker mogen geloven.

Migratie en integratie: een thema van alle tijden; Jan De Groof ging onmiddellijk naar de kern van het debat: in het licht van de vluchtelingen crisis vroeg hij zich af of we echt de grenzen gaan sluiten of misschien eerder de *grenzen van de geest gaan ontsluiten*, versta daaronder met open geest de wereld bekijken en verschillen leren aanvaarden. Maar ook vroeg hij zich af hoe we ons als Vlaamse gemeenschap kunnen *organiseren* tegen het ideologisch fanatisme, gezien het bestaan van juridische obstakels (vluchtelingenverdrag, vreemdelingenrecht, migratierecht,...).

De conferentievoorzitter stelde de twee hoofdsprekers voor die gelden als autoriteiten met betrekking tot het onderwerp: enerzijds prof. Walter Nonneman medeoprichter van het Centrum voor migratie en Interculturele Studies aan de Universiteit Antwerpen en anderzijds prof. Godfried Engbertsen docent aan de Erasmus universiteit in Rotterdam en lid van de

4. Visie

4.1 Nog meer migratie

Volgens **prof. Walter Nonneman** is er geen ontkomen aan, in de toekomst valt nog veel meer migratie te verwachten; natuurlijk is de bevolking bezorgd over de migratie uit niet-Europese landen, vooral over de migratie van moslims. Integratie is volgens hem de enige oplossing, maar in ieder geval zal onze vertrouwde wereld sterk veranderen.

Met behulp van een schare grafieken legt Nonneman de vinger op gevoelige plekken: 2/3 van de vreemdelingen zijn niet-Europeanen, meestal jonge mensen, meer mannen dan vrouwen en waar men vroeger vooral arbeidsmigratie kende is de toestroom nu vooral te wijten aan gezinshereniging.

Voor de toenemende migratie ziet de spreker 8 redenen, die hij verduidelijkt met een aantal slides:

- De grote verschillen tussen arm en rijk;
- De *demografische aardbeving*: Europese landen vervangen maar de helft van de eigen bevolking, maar in Afrika verwacht men tegen 2050 een verviervoudiging;
- De *youth-bulge*: oververtegenwoordiging van jongeren in de bevolkingspiramide

elders in de wereld genereert migratiedruk in onze landen. Afrika en het Midden-Oosten ondergaan een ongeëvenaarde "youth bulge". Meer dan 30% van de bevolking is er tussen 15 en 29 jaar oud.

- De *migration hump*: de omstandigheid dat zeer arme mensen niet migreren wordt omschreven als de "migration hump" (hump = helling). De helling wordt maar genomen wanneer sprake is van enige welstand (cfr. bemiddelde Syriërs).

- De complexiteit van de Europese grenzen die het moeilijk maakt om de migratie te beheersen.

- Het bestaan van een *diaspora*. Door een gebrekkig migratiebeleid blijven sterke diaspora bestaan, door de generaties heen. Landgenoten ter plaatse zijn een onweerstaanbare aantrekkingskracht.

- De Europese bevolking veroudert, er worden arbeidskrachten gezocht voor (tuin)bouw, horeca, zorg...

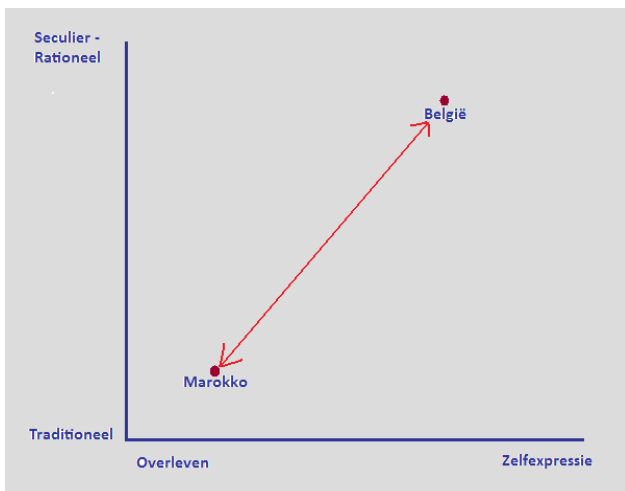
- Europeanen zijn geen Australiërs, het karakter van de migratie is totaal anders, de culturen verschillen sterk. De Australische marine wordt ingezet om illegale bootjes terug naar hun land van oorsprong te brengen. Het valt natuurlijk af te wachten of de problemen van de laatste tijd voor Europa geen aanleiding zullen zijn tot een beleidsverandering (in de zin van *ontrading*).

De economische gevolgen van migratie zijn uiteenlopend. Er is een onmiddellijke toename van de economische activiteit (BNP), vergeleken met eerdere meetpunten. Maar dit hoeft niet te betekenen dat de koopkracht van de bevolking is toegenomen, het gaat om extensieve groei die het gevolg is van bevolkingstoename. Daarbij zal een sterk herverdelend effect optreden met winnaars en verliezers. De grootste verliezers worden laaggeschoolde autochtonen, maar ook de vroegere migranten staan in het verliezende kamp.

Door de rigiditeit van onze arbeidsregels is de kans bovendien groot dat de nieuwkomers in de werkloosheid terechtkomen.

Natuurlijke experimenten (Angola -> Portugal, Russische Joden -> Israël) tonen aan dat op korte termijn druk wordt gelegd op de lonen, maar dat de rendabiliteit stijgt. Op langere termijn valt een economische expansie te verwachten. Slogans als “het land is vol!” ontberen daarom, volgens spreker, elke relevantie.

Prof. Nonneman besteedde dan aandacht aan het bijzondere karakter van de huidige immigratiegolven, dat speciaal is door de culturele verschillen die bestaan tussen de asielzoekers en de autochtone bevolking. Het contrast kan bijna niet groter zijn: op de culturele kaart van de wereld staan *seculier* recht tegenover *traditionele waarden* en *survival* tegenover *self expression*. De afstand tussen België en de Maghreb is immens.

Gevolg: er kunnen jaren van achteruitgang zijn en er zijn geen garanties dat culturele aanpassingen vlot zullen verlopen.

In zijn boek “The Next 100 Years” ziet George Friedman 3 mogelijkheden: *Primitiviteit (barbarism)*, *decadentie (decadence)* en *Beschaving (civilisation)*. Prof. Nonneman besluit dat integratie het

enige antwoord is op deze uitdagingen met als einddoel **Beschaving**. De vraag is: gaan we dat kunnen?

4.2 “Een wereldkaart die Utopia niet in zich sluit, is het bekijken niet waard, want zij laat het eenige land weg, waar de menscheid telkens weer landt.”

Met een citaat van Oscar Wilde in een vertaling van P.C. Boutens uit 1913, tracht **prof. Godfried Engbertsen** vanuit zeer uiteenlopende en vaak verrassende invalshoeken de toekomst anno 2030 van het migratiebeleid te benaderen: het integratiebeleid moet *verbindend* zijn en het asielbeleid *activerend*! De groeiende *heterocliciteit* van de migranten stelt ons zeker voor grote uitdagingen, al zijn er naast de schaduwzijden ook voordelen te bespeuren. Nu zijn het Syriërs die in grote getale komen, morgen zullen het weer anderen zijn. De diversiteit in migratie groeit al jaren en dat heeft z'n weerslag vooral op lokaal beleid. Relatief gezien was Luxemburg de EU-lidstaat met de meeste buitenlanders: zij waren goed voor 45 % van de totale bevolking. Ook Cyprus, Letland, Estland, Oostenrijk, Ierland, België en Spanje hebben een hoog percentage buitenlanders. In Amsterdam en Den Haag bestaat inmiddels de helft van de bevolking uit eerste en tweede

generatie migranten. Volgens de jongste cijfers telt Den Haag 51 procent migranten. In Rotterdam zal binnenkort de 50 procent drempel worden overschreden (in Antwerpen 44%, maar 70% van de kinderen zijn generatie-migranten) en dat zal alleen maar toenemen ! Deze migranten komen uit alle delen van de wereld (in Nederland telde men 223 herkomstlanden) en verschillen sterk in economische positie, in migratiemotieven, in verblijfsduur en in verblijfsstatus.

Majority-minority is een begrip dat gehanteerd wordt wanneer het aandeel allochtonen meer dan de helft gaat uitmaken van de lokale populatie. De instroom van verschillende groepen vereist een integratieaanpak op maat. Er is namelijk geen *kern* meer, de sociale samenhang verdwijnt: bevolkingsgroepen leven gescheiden van elkaar, vertonen *schildpadgedrag*, wat een verdeelde samenleving oplevert met arme wijken en een potentieel gevaar voor radicalisering. Kortom, majority-minority is maatschappelijke splijtstof, ook met name wegens de verdijving van een dominant waardensysteem.

Wat kunnen we leren uit het verleden? Wat met de werkzaamheid van de migranten? Wat met de veiligheid en... zijn ze *gebleven*?

Het blijkt dat na 2 jaar slechts 20% van de migranten aan het werk zijn, na 15 jaar toch al 60%. De betrokkenheid van allochtonen bij criminele feiten is relatief gezien driemaal zo hoog als bij autochtonen maar, volgens spreker, gecorrigeerd naar leeftijd is er geen verschil meetbaar en ja, ze blijven, al zijn er ook *passanten* (cirkelmigratie is een vorm van migratie waarbij men af en toe weer terug gaat naar de plek waar men vandaan kwam, en daarna weer terug,).

Utopia?

Een goede en beschaafde opvang is een belangrijk deel van het asielbeleid, meent prof. Engbertsen . Een verdeelde samenleving moet verhinderd worden en een maatschappelijk draagvlak gecreëerd, met aandacht voor de verliesgevoelens van de autochtonen. Migrant moet men zo vlug mogelijk op hun eigen benen laten staan en de migratie economisch benutten. Anderzijds vraagt hij effectieve grensbewaking en het valt op dat hij absoluut gekant is tegen iedere wijziging van het Geneefse vluchtelingenverdrag.

5. Paneldiscussie

Brahim Laytouss (Marokko - onderzoeker UAntwerpen en immam in Gent, **Ursula Jaramillo** (Chili- teamcoördinator Beweging Minderhedenforum en **Nozizwe Dube** (Zimbabwe - voorzitter Vlaamse jeugdraad), zijn *inlanders* met een migratieachtergrond en als zodanig ervaringsdeskundig, aldus **Rik Van Cauwelaert**, moderator. Zijn eerste vraag was dan ook of sommige facetten van het betoog van beide professoren, voor hen herkenbaar waren.

Ursula Jaramillo is een politiek vluchteling en diste een verhaal op van discriminatie op de huurmarkt en de arbeidsmarkt. Integratie is voor haar aanpassen, maar de inspanning moet ook komen van de andere. Samenhorigheid kan er alleen komen indien iedereen bereid is om die stap te zetten. We moeten samen vooruit. Nozizwe Dube is nu twintig en kwam op veertienjarige leeftijd naar ons land; ze woont in Tervuren en legde een mooi parcours af. Ze studeerde af in de richting wiskunde-wetenschappen aan het Sint-Albertuscollege in Haasrode en is op dit ogenblik ingeschreven aan de KUL. Nozizwe Dube is al anderhalf jaar lid van de Algemene Vergadering van de Vlaamse Jeugdraad en werd in februari tot voorzitter gekozen. Naar eigen zeggen

slaagde haar integratie (ook) dank zij Vlamingen die voor haar open stonden. We moeten mekaar begrijpen en in dialoog gaan. Dat zal niet plotsklaps gebeuren, maar geef de tijd aan de tijd. Een kanttekening: integratie betekent niet assimilatie, dat wou ze er toch nog aan toevoegen.

Brahim Laytouss wenste eerst nog zijn medeleven te betuigen met de slachtoffers van de terreuraanval in Parijs. Brahim is ook directeur van de *Islamic Development and Research Academy* (IDARA), een centrum dat de islam op een wetenschappelijke manier benadert. Met andere moslimintellectuelen wordt nagedacht over de toekomst van de islam in Europa.

Voor hen is de ontwikkeling van een Europese islam cruciaal. Daarvoor hebben we andere, vernieuwende methodieken nodig, zegt hij, ook voor de heilige teksten van de Koran, die niet vanuit de 7^e eeuw, maar vanuit het Europa van de 21^e eeuw geïnterpreteerd moeten worden. Brahim is er van overtuigd dat dit voor de moslimgemeenschap de enige uitweg is om te komen tot een vreedzame samenleving. Van het betoog van de professoren onthield hij twee zaken: verwachtingen worden nooit ingelost en wat men ook doet, er is geen garantie voor succes. Maar hoop doet leven, we kunnen niet anders dan hopen.

Met een gemiddelde jeugdwerkloosheid van 19,8 procent hangt België ongeveer in de Europese middenmoot. Dat is beter

dan in Zuid-Europese landen, maar beduidend slechter dan in Duitsland en Nederland. De zeer hoge jeugdwerkloosheid in Wallonië en Brussel, respectievelijk 30 en 35 procent, halen het Belgisch gemiddelde onderuit, maar zelfs voor Vlaanderen is er geen reden tot euforie (13,5%). Waar komen de grote verschillen tussen de gewesten vandaan, wou Rik Van Cauwelaert weten. Brahim Laytouss is daar zelf over verwonderd maar ziet een mogelijke verklaring in het bestaan van parallelle samenlevingen in concentratiewijken, een verwerpelijke evolutie. Geen of slechts weinig jobkansen, geen of beperkte perspectieven om een stijgende levensstandaard op te bouwen kunnen het radicaliseringsproces beïnvloeden. Vlaanderen doet al heel wat, aldus Brahim, maar het gaat tergend langzaam, er vallen er nog veel uit de boot. Nog veel werk aan de winkel dus.

Nozizwz Dube weet dat de stereotypering al op jonge leeftijd begint. Negatieve denkbeelden zijn de oorzaak van falende schoolprestaties, schoolmoeheid en spijbelgedrag. Zonder kwalificaties komt men dan op de arbeidsmarkt terecht. Dit moest haar toch van het hart: als men dan werkelijk inspanningen doet, is het bijzonder frustrerend dat men toch niet aan de bak komt.

Begrijpelijkerwijze kon de discussie niet voorbij aan de terreuraanslagen in Parijs. Welke invloed kan daar van uitgaan, vroeg de moderator. Brahim probeerde een en ander in het juiste perspectief te plaatsen.

We moeten beseffen, zei hij, dat het hier gaat om 8 jongeren die hier bij ons opgegroeid zijn, geradicaliseerd zijn en vijandig staan tegenover de maatschappij. Hoe is een dergelijke radicalisering te verklaren? Misschien zit het antwoord in de tweespalt die ontstaat tussen de fundamentele principes van de islam en het zich bevinden in een onislamitische omgeving? Opnieuw pleitte hij voor een Europese humane islam.

Ursula Jaramillo was verbolgen over het gebeuren. Door de schuld van enkele gefrustreerde jongeren zit een ganse samenleving in angst !

Tot besluit van dit veel te kort debat gaf Ursula nog mee dat de samenleving hoe dan ook gekleurd wordt. We kunnen er maar beter aan wennen.

6. Beleid

Ook minister-president **Geert Bourgeois** ging niet voorbij aan de barbaarse aanslagen in Parijs. Een aanslag op onschuldige mensen is in feite een aanslag op de universele menselijke waarden. Bourgeois is formeel: wie onze fundamentele westerse waarden verwerpt hoort hier niet thuis. Internationaal moet er een sterk antwoord komen.

De minister-president had goed geluisterd naar Brahim Laytouss want ook hij pleit voor een "westerse islam". Het gaat om de compatibiliteit van de islam met onze westerse waarden.

Daarbij moet goed in het oog gehouden worden twee thema's niet te vermengen:

migratie en integratie zijn twee aparte materies.

We worden geconfronteerd met meta-veranderingen, aldus spreker. De opwarming van de planeet, de groeiende impact van wetenschap en technologie, het verschuiven van het economisch zwaartepunt naar Azië, de vergrijzing van de Europese bevolking tegelijk met een bevolkingsexplosie op andere continenten en de wijzigingen in het consumptiepatroon (consument wordt producent) zijn ontwikkelingen die de Vlaamse regering niet zijn ontgaan. Een ambitieuze langetermijnstrategie ("Visie 2050") wordt uitgewerkt die gestoeld is op 7 transitieprioriteiten die een antwoord moeten bieden op al die nieuwe kansen en uitdagingen.

Het beheersen van migratie vergt enorme inspanningen, aldus de minister-president. Europa heeft gekozen voor, wat hij noemt, een *passieve migratie*, in tegenstelling tot Australië, de Verenigde Staten en Canada waar men inzet op een *kennismigratie*. Passieve migratiekanalen veroorzaken echter chaos. Op dit ogenblik ontvangt België 5.000 migranten per maand en de vraag is of wij dat wel kunnen blijven ondergaan (wereldwijd schat men het aantal vluchtelingen op 60 miljoen). In de eerste plaats zetten wij in op de drie B's (bed/bad/brood); daarnaast valt op dat de beschermingsgraad stijgt, 60% wordt aanvaard en zal dus blijven. En alhoewel

op lange termijn migratie een gunstig effect heeft op de economie, stelt de lage scholingsgraag van deze vluchtelingen ons vandaag voor reusachtige uitdagingen: 13% heeft alfabetische begeleiding nodig en 24% basiseducatie. In onze maatschappij verschrompelt het jobaanbod voor deze groep. Het is merkwaardig dat de lage scholingsgraad zich doorzet bij de tweede en derde generatie; meer dan 40% van de migrantenpopulatie is in dat geval ! De conclusie moet zijn dat meer geïnvesteerd moet worden in integratie en inburgering. Bijzonder belangrijk daarbij is de kennis van het Nederlands als gemeenschappelijke taal. Sommige scholen richten een onthaalklas in voor anderstalige nieuwkomers die het Nederlands onvoldoende beheersen (OKAN). Via deze klassen probeert men deze leerlingen zo snel mogelijk Nederlands aan te leren. De minister-president laat de gelegenheid niet voorbij gaan om hulde te brengen aan de betrokken onderwijskrachten. Daarnaast doet de VDAB verwoede pogingen om op korte termijn iedereen aan het werk te krijgen (loopbaanbegeleiding, opleidingen). Bourgeois verwacht van de werkgevers dat ook zij actief meewerken aan het activeringsbeleid.

De grootse zorg vormt echter de *sociale cohesie*. Het overbruggen van de culturele kloof blijft een uitdaging. Saamhorigheid heeft gemeenschappelijke waarden nodig, één enkele publieke cultuur, die gebaseerd moet zijn op de principes van

de *verlichting* ; balkanisering is uit den boze, wij moeten onze waarden door de migranten laten *verinnerlijken*. Tot genoegen van de minister-president heeft hij gemerkt dat alle sprekers zich achter deze levensbeschouwelijke dialoog scharen. Beschaving is een werkwoord, zegt de minister-president, en dus dragen wij allen zelf de verantwoordelijkheid om de nieuwkomers onze vormen en waarden bij te brengen, niet alles kan van de overheid komen. Ook de *Vlaamse Beweging*, mag daarbij niet afzijdig blijven. Waarom zijn “ze” niet aanwezig in de Vlaamse Beweging, nochtans bij uitstek emancipatorisch van aard? Zijn er misschien fouten gemaakt in het verleden, vroeg hij zich fijntjes af. Maar, en daarmee sloot spreker af, het is nog niet te laat.

7. Slot

Prof. Jan De Groof dankte de participanten van harte voor de boeiende namiddag en alle toehoorders voor hun aanwezigheid. Het bestaan van vluchtelingen wijst steeds op een overheidsfalen. Wij moeten bescheidenheid in acht nemen en respect tonen voor de moed en de wilskracht van vluchtelingen, aldus de professor. Hij kondigde nog aan dat in 2016 de cyclus *Toekomstverkenningen Richard Celis* zal afsluiten met een conferentie over poëzie. Ongetwijfeld zal dan ook weer het kruim van de Vlaamse Beweging aanwezig zijn.

Verslag: Marc Bulté, algemeen verslaggever, met dank aan William Verbraecken (MR Anton Van Wilderode).

